

Foredrag i Oslo Militære Samfund mandag 20. februar 2006

ved

Viseadmiral Jan Reksten

Sjef fellesoperativt hovedkvarter

Foto: Stig Morten Karlsen, Oslo Militære Samfund

FORSVARETS OPERATIVE LEDELSE – STATUS OG MULIGHETER

Formann, mine damer og herrer

FOHKs rolle og ansvar

Fellesoperativt hovedkvarter (FOHK) på Jåttå i Stavanger og Landsdelskommando Nord-Norge (LDKN) utgjør til sammen Forsvarets operative ledelse (FOL). Sjef FOHK har ansvaret for målrettet og effektiv bruk av forsvarets kapasiteter. Dette innebærer at vi 24 timer i døgnet, hele året planlegger og leder øvelser og operasjoner hjemme og ute. Jeg har det utøvende ansvaret for all operativ virksomhet her hjemme, deployerer styrkene til og fra internasjonale oppdrag og FOHK er det nasjonale operative kontaktpunkt for styrker og personell i utlandet avgitt til NATO, FN eller andre kommandosystem. Hva innebærer dette oppdraget i praksis? For luft og sjøforsvarsstyrker betyr det daglig kommando og kontroll og at alle bevegelser uansett treningsnivå og status styres gjennom hovedkvarterene. For hærstyrkene gjelder tilsvarende først når de er klar for en operasjon eller deltar på større øvelser. Også LDKN, de 13 HV-distriktene, GSV, HMKG og

spesialstyrkene faller inn under operativ kommando. Ansvaret for den operative søyle gjelder imidlertid mye mer enn operative bevegelser. FOHK planlegger og leder også de større øvelsene i Norge. Dette er en omfattende aktivitet. Øvelse Cold Response 06 i Nord-Norge illustrerer dette godt. Dette er en fellesoperativ øvelse som starter 6. mars med 12000 deltakere fra 11 nasjoner.

FOHK forestår også operativ forsvarsplanlegging og har tilsynsansvaret sammen med FLO for det amerikanske Marinekorpsets forhåndslagre i Trøndelag.

Planlegging av de internasjonale operasjonene er spesielt krevende. Det omfatter sammensetting av styrkebidrag, rekognosering, garnisonsbygging, ROE, logistikkplaner, kommunikasjon mv. Det normale er at vi opererer sammen med andre nasjoner, noe som krever detaljerte skriftlige avtaler inkl "cost-share". Bare luftbroen mellom Norge og Afghanistan ifm flytting fra Kabul til Mazar-e-Sharif har så langt i år krevd 30 luftlaster med store innleide transportfly. I tillegg til disse oppgavene har FOHK ansvaret for operativt rettet konseptutvikling og LDKN styrer overvåking og krisestyring i nord områdene. Gjennom de operative styrkene, inkludert kystvakt ivaretas norsk suverenitetshevdelse, myndighetsutøvelse og ressurskontroll både til lands, til sjøs og i luften.

Verktøyet for å ivareta det operative ansvar er godt samband, god overvåking og etterretning, tilgjengelige styrker, god situasjonsforståelse i hovedkvarteret og en veltrimmet stab med god kompetanse. FOHK opererer på det operasjonelle nivå, men vil på luft og sjøsiden ofte også gi taktiske direktiver.

Landsdelskommando Nord-Norge

Før jeg går over til å snakke om organisasjonen, la meg si litt spesielt om LDKN. Kommandoen på Reitan i Bodø er lokalisert til samme hovedkvarter som tidligere FKN, men med annen bemanning og oppgaver. LDKN er krisestyringskommando for nordområdene, men har til daglig ansvaret for kystvakt i nord, maritime patruljefly, grensevakt, Lynx-helikopteroperasjoner og landsdekkende eksplosivrydding. LDKN har svært god kompetanse på spørsmål knyttet til myndighetsutøvelse i havområdene. LDKN har sist tiden vær i fokus etter oppbringelser i fiskevernsonen rundt Svalbard, der både Elektron-saken og arresterte fartøyer ved Bjørnøya har fått stor oppmerksomhet. LDKN ivaretar også kontakt med russisk grensevakt og spilte en sentral rolle i fjorårets store redningsøvelse Barents Rescue. Både i Nord-Norge og langs resten av kysten er Forsvarets virksomhet fortsatt av stor betydning for kongeriket. Det er på ingen måte slik at Forsvaret bare enten deltar utenlands eller forbereder seg på krig. Forsvaret utfører en rekke fredstidsoppgaver som er med på å gjøre Norge tryggere, hver dag. Jeg føler nok fra tid til annen at det ikke kommer skikkelig frem hvilken formidabel innsats som gjøres i hverdagen for å opprettholde tjenester til anløpskontroll av fremmede fartøy, overvåking, søk og redning, samt kyst og slepebåtberedskap. Store deler av Forsvaret deltar i dette arbeidet selv om kystvakt, 330-skvadron og maritime fly og helikoptre er spesielt viktige.

Ny og gammel organisasjon

I Norge består den operative ledelsen i dag av FOHK og LDKN. Borte er forlengst sjøforsvarsdistrikt, regimentet og forsvarsdistrikt. Distriktskommandoene ble nedlagt i løpet av 2002. Fra samme tid stod vi igjen med 2 landsdelskommandoer og FOHK. Sommeren 2005 ble LDKS i Trøndelag lagt ned. I tillegg til reduksjon i antall hovedkvarter er også bemanningen redusert. Ved FOHK blir vi i fremtiden rundt 200 ansatte i hovedoppgaven og ved LDKN 60 ansatte. I tillegg kommer en del støttefunksjoner som både i Stavanger og Bodø ligger utenfor kjernestrukturen.

Vi har snudd hver stein både i Bodø og Stavanger for å lage en ny organisasjon som kan håndtere oppgavene med så liten bemanning. Vi tror vi skal klare det, men vi er på et minimumsnivå ift kompetanse og oppfølging av de operative styrkene. Det personellet jeg trenger er primært offiserer med stabs eller sjefserfaring fra HV og Hæren, skipssjefer og erfarne offiserer fra KV og marine og ofte spesialister med ledererfaring fra Luftforsvarets avdelinger.

Samlokalisert med LDKN på Reitan ligger også NATO's taktiske luftsenter CAOC 3. Dette kan komme til å bli nedlagt fra sommeren 2007 og oppgavene overført til Funderup i Danmark. De nasjonale oppgavene i CAOC 3 vil bli overtatt av luftoperasjonscenteret ved FOHK.

Den nye operative ledelsen i Stavanger blir på overordnet nivå vesentlig forskjellig fra dagens organisasjon. Dagens organisasjon er den samme som vi har hatt ved FKN/FKS de siste 30 årene med en 3-stjerners sjef, en stjerners stabssjef og 3 to - stjerners kommandører, en fra hver forsvarsgren. Denne organisasjonsformen har sikret stor prestisje, fokus og kompetanse mot forsvarsgrenenes operative aktivitet.

6 kommandører inntil FKN ble nedlagt, - deretter de 3 i Stavanger, har ivaretatt operativ sektor i hver forsvarsgren. Denne måten å organisere oss på har paralleller i NATO og i flere nære europeiske land. Fra sommeren 2006 vil vi innføre en annen ordning. Min stilling er uberørt, stabssjefsstillingen blir nå to-stjerner og NK, kommandørene fjernes, det blir en to-stjerners sjef for operasjoner og en-stjerners sjef for operasjonstøtte. Operasjonsrommene blir beholdt med oberst/kommandørnivå for sjef, bortsett fra Luftforsvaret som får en-stjerners sjef.

I antall stjerner, for å si det slik, er de to organisasjonsformene nokså like, men den operative tyngde skyves over på fellesledelsen mer enn i forsvarsgrenene. Dette blir en ny måte å jobbe på der fordelene vil ligge i en organisasjon mer tilrettelagt for fellesoperasjoner. Ulempen blir en noe mindre direkte fokus mot hver forsvarsgren. Min jobb nå er å få dette til å virke, og også se om vi kan få synergi fra den nye organisasjonsformen ned til mer fellestekning på det taktiske nivå.

La meg også nevne at av stor betydning for FOHK i Stavanger er samlokaliseringen med Nato's Joint Warfare Center og de synergiene begge oppnår ved å lære av hverandre.

Episoder i vernesonen

Mitt første halvår i jobben har hatt 2 kriser hvis jeg kan kalle de for det, fiskerikonflikten i vernesonen og opptøyene i Afghanistan. La meg ta Elektron saken først.

Elektron saken – militært nærvær i nord

Hendelsene begynte med arrestasjon og oppbringelse 15.oktober og endte med tilbakeføring av de to norske KV-inspektørene og overlevering av Elektrons skipsdokumenter i farvannet øst for Fiskerhalvøya 20 oktober. I mellomtiden hadde en hel verdenspresse dekket begivenheten og også i ettertid er det stilt mange spørsmål her hjemme.

Kontreadmiral Trond Grytting, sjef LDKN, ledet operasjonen gjennom KV-nord i Sortland ut til fartøyene. Som foresatt for LDKN fulgte vi godt med også Stavanger. Elektron var ikke første fartøy Norge har brakt opp fra vernesonen, vi har siden 1991 brakt opp til sammen 22 fartøy hvorav 10 utenlandske, men det var først gang et fartøy prøvde å stikke av, og også til en viss grad lyktes med det.

Det kan i ettertid sees som naivt fra norsk side å bare sette om bord 2 ubevæpnede inspektører, men dette har tidligere fungert uten problemer. Kystvakten vurderer denne praksisen nå. Det er også slik at enkelte av kystfartøyene har små besetninger og det kan være nødvendig å kraftsamle flere KV -fartøyer til samme område ifm fremtidige situasjoner, men dette må vurderes ut fra situasjonen på feltet.

Kystvakten prøvde å stoppe Elektron, men det meste av tiden var været dårlig med høy sjø, og vi tok ikke sjanser på noen spektakulære bordinger som kunne sette liv og helse i fare. Det var det simpelthen ikke verdt. Da vi helt mot slutten av episoden fikk bedre værforhold og også hadde nye mannskaper og helikopter tilgjengelig for entring fra luften var fartøyet så langt øst og syd nær russisk farvann at vi så en bording som en lite hensiktsmessig operasjon. Ikke på noe tidspunkt ble det fra politisk side grepet inn for å detaljstyre operasjonen eller for å stoppe en bording. Også fra LDKNs side lot vi som vanlig de som styrte operasjonen på stedet, dvs sjefene på kystvaktfartøyene, ha avgjørende innflytelse på hva som var mulig, været tatt i betraktning.

Mot slutten av episoden sendte russerne ut jageren admiral Levchenko. For å unngå misforståelser mellom norsk og russisk fartøy, for å avtale detaljer om tilbakeføring av inspektører og overlevering av skipsdokumenter var det nødvendig å få tillatelse til å seile inn i russisk farvann for norsk kystvakt.

Gjennom mange år har det eksistert en "hotline", direkte linje mellom sjef Nordflåten og ØKN, i dag til mitt kontor i Stavanger. Gjennom samtaler med admiral Vladimir S. Vysotskiy fikk vi roet ned situasjonen noe og unngikk misforståelser mellom norske og russiske fartøyer.

Norge har et ryddig og normalt forhold til russiske grensevakt, kystvakt og Nordflåten i Murmansk området, med regelmessige besøk og personlig kontakt. Nordområdets stilling har endret seg mye siden den kalde krigen og selv om området er mindre fokusert, er det fortsatt viktig militærstrategisk og ift rettigheter, grenser, fisk, olje og gass. Elektron-saken har trolig liten langsiktig betydning for forholdet til Russland, men viser at vi har utfordringer mot norsk myndighetsutøvelse.

I utgangspunktet er overtredelse av norsk fiskerilovgivning i fiskevernsonen en rettshåndhevelsessak som håndteres av Kystvakten og norsk påtalemyndighet. Det er imidlertid glidende overganger mellom myndighetsutøvelse som ivaretar håndhevelsen av norske lover og regler, og suverenitetshevdelse som dreier seg om å ivareta de rettigheter Norge har som stat etter folkeretten. Myndighetsuttøvelse kan derfor også anses som et ledd i suverenitetshevdelse. Alvorlig overtredelser av norsk fiskerilovgivning og/eller manglende norsk evne til å beskytte norske interesser, må i ytterste konsekvens betraktes som en utfordring mot norske suverene rettigheter.

Vi må anta at ressurskonflikter og jurisdiksjonsspørsmål knyttet til forvaltning av fiskevernsonen rundt Svalbard er det området der Norge kan stå overfor sikkerhetsutfordringer i et 10-15 års perspektiv. Samtidig er det sannsynlig at andre stater erkjenner behovet for en ansvarlig ressursforvaltning i havområdene rundt Svalbard. En slik ansvarlig ressursforvaltning er ikke mulig uten et troverdig kontroll- og håndhevelsesregime.

Skulle Norge få problem i nord, er det inntil et visst konfliktnivå, lite aktuelt med støtte fra Nato. Norge må satse på egne ressurser, i første rekke Kystvakten, men også andre kapasiteter. Et regelmessig norsk nærvær må tillegges stor vekt i årene fremover, igjen først og fremst av KV, men også regelmessig av marinefartøy og fly. Et slikt nærvær vil bidra til forutsigbarhet og derved til å redusere risikoen for misforståelser og unødvendig eskalering under episoder og kriser.

Økonomi og viktige utviklingstrekk

Forsvarssjefen redegjorde fra denne talerstol i slutten av november i fjor blant annet om Forsvarets økonomiske situasjon og utfordringene fremover. Fra operativ side er det gledelig at så mye positivt sies og gjøres for prioritere den "spisse ende".

Det er likevel slik at lønn, husleie, strøm og investeringskontrakter vanskelig lar seg endre på kort varsel. Butter det imot, slik det gjorde for Sjøforsvaret høsten 2004, eller vi går i minus på de store tallene, slik vi opplevde i januar 2005, må som regel innsparingene tas på øvelser, døgn i felt, flytimer og fartøyseiling. I så hensende er det veldig bra at Forsvaret for 2005 leverte et regnskap, ikke bare i balanse, men sågar med innsparinger. For å unngå ytterligere strukturreduksjoner må vi likevel fortsatt være tøffe mht driftsinnsparinger. Mye er tatt ut allerede, men i en så stor organisasjon som Forsvaret med 15-16000 ansatte pluss 9000 soldater vil det alltid være mer å hente. I neste runde, om et par år, må vi forvente forslag om ytterligere basereduksjoner og kanskje også bortfall av hele strukturkomponenter, ikke fordi vi ikke trenger dem, men fordi vi ikke vil ha råd til dem. Det er generelt sett nesten umulig for Forsvaret å fornye antall for antall de kapasitetene vi har hatt. Årsaken til dette er sammensatt. Noe eldre materiell er anskaffet med støtte fra USA og i en tid der alt relativt sett var billigere. Vi opplever også en såkalt teknologisk fordyrelse på rundt 2 % årlig på militært utstyr. Lønns og velferdsnivå i det norske samfunnet gir også Forsvaret relativt sett høyere utgifter enn før. Viktigst er likevel at Forsvarets andel av BNP, samfunnskaken, er gått fra rundt 3 % til ca 1,8 % i dag, og trenden er fortsatt synkende. Fra operativ side må vi derfor forvente et fortsatt press på de virkemidlene vi har til disposisjon, dvs de operative styrkene. Et moderne forsvar er ikke billig.

Hovedendringene som er gjort er godt kjent for denne forsamling. Vi har gått fra et mobiliseringsbasert invasjonforsvar til et mindre mer stående forsvar. Vi har gått fra lang reaksjonstid til hurtige utrykkingsstyrker. Vi har gått fra et noe statisk forsvar til et mer mobilt forsvar. Vi har gått fra et forsvar med Norge som innsatsområde til et forsvar også med oppgaver langt borte. Vi har gått fra noe som var mye forutbestemt til noe som er mer fleksibelt. Vi har gått fra frivillighet i internasjonale oppdrag til beordringsplikt. Vi har gått fra en kjent, konvensjonell trussel til asymmetriske trusler. Det kan være vanskelig for offiserer som meg, som var med å bygge opp det gamle, å bli fortrolig med det nye Forsvaret.

Men til tross for at det nye Forsvaret er mindre enn det gamle er utfordringene mange, oppgavene er svært interessante og motivasjonen er høy. Det er rett og slett spennende å jobbe i Forsvaret i dag.

Hvis jeg skal driste meg til noen synspunkter på styrkenes status er det klart at en hær som selv mobilisert nærmer seg en brigade i størrelse virker liten i et så stort land som Norge, uansett sikkerhetssituasjon. Jeg skulle gjerne sett at vi hadde materiell og personell også til en mobiliseringsbrigade, som tross alt fremdeles er en del av strukturen. Men GIH sliter med både lite folk og stort moderniseringsbehov i flere av troppeartene. Artilleri og luftvern er bare to eksempler. Samtidig leverer GIH styrker både til våre stående avdelinger og til internasjonal tjeneste. Hæren er presset, men de er ikke alene. Luftforsvaret er uten egen skyld lokalisert på for mange stasjoner. Det koster penger. Samtidig kan målet om 48 nye jagerfly bli vanskelig å realisere, hvis vi ser realistisk på det. Samarbeid med andre land om jagerflystrukturen kan bli både ønskelig og nødvendig, selv om det er et stykke frem før vi må ta en slik avgjørelse. Akkurat nå er det transportflyene på Gardermoen, C-130 Hercules, som har mest problemer. Vi har ikke konkrete planer om fornyelse og flyenes operative status er nå lav. De kan i øyeblikket ikke understøtte våre styrker i Afghanistan, noe det er et stort behov for. Innfasing av NH-90 helikoptre for kystvakt og marine er en veldig positiv operativt sett ift de maritime oppgaver. Dette krever stor oppmerksomhet fra GIL og hans folk de neste årene.

Sjøforsvaret består av kystvakt og marine. Kystvakten er inne i en stor fornyelsesperiode, har vært prioritert og fremstår som profesjonell og relevant med stor støtte i befolkningen. Marinen står rett foran store og positive fornyelser av flåten med Fridtjof Nansen klasse fregatt og Skjold-klasse mtb. Samtidig holder undervannsbåtvåpenet og minerydderfartøyene et veldig høyt internasjonalt nivå, noe vi stadig får tilbakemeldinger på fra våre nato-allierte. Operativt sett er 6 mtb-er lavt ift vår lange kyst, men den store utfordringen er for GIS å klare å finansiere de personell og driftsutgifter som det nye Sjøforsvaret krever.

Alle 3 forsvarsgrener har spesialstyrker og de jobber godt sammen. Disse styrkene har vært vinnere i budsjett og ressursammenheng de siste 10 år, og spesielt etter 11 september 2001. De har glimrende treningsforhold her hjemme, ikke minst i Nord-Norge. Sammen med allierte utgjør de norske spesialstyrkene en betydelig del av øvelse Cold Response 2006.

Heimevernet har foretatt en veldig fornuftig omlegging. Satsingen på en noe mindre, mer mobil struktur inndelt i innsats, forsterknings og oppfølgingsstyrker ser så langt ut til å bli svært vellykket. HV har fått ny organisasjon, nye distriktsgrenser, territorielt ansvar og en rekke nye, interessante oppgaver som er viktige sett fra operativ side.

Internasjonale operasjoner

Noen ord om våre internasjonale operasjoner. De er viktige for Forsvaret fordi de gir tett samarbeid med andre lands styrker, vi lærer av andre og de om oss, de gir ofte en klar indikasjon om hvilken standard vi holder.

Samtidig utfører norske styrker en jobb som er viktig for FN, for NATO, for Norge og ikke minst for de landene vi opererer i enten det er i Middelhavet, på Balkan, Afrika, Midtøsten eller Afghanistan. Norge trakk de siste styrkene ut av Irak i desember i fjor. Etter en innledende periode med ingeniørtropper i Basra, bestod det norske styrkebidraget av stabsoffiserer i polsk og britisk ledet divisjon, og fra våren 2005 også av instruktører i Nato's treningsmisjon i Bagdad. Irak-oppgavet var omstridt fra første dag her hjemme. Ingeniørkompaniets innsats for å reparere kraftlinjer, utbedre vannforsyning, bygge broer og for å fjerne miner og eksplosiver druknet til dels i kritikk mot at Norge var engasjert i Irak.

Sikkerhetssituasjonen i Irak gikk fra vondt til verre og de som returnerte fra Bagdad sist desember har hatt et til dels meget farlig oppdrag som ble besluttet avsluttet da ny regjering tiltrådte. Belastningen for de som har meldt seg frivillig til disse oppdragene, og deres nærmeste, har vært stor pga risikoen. Når oppdragene også blir politisk kontroversielle er det ikke lett å være norsk offiser i utlandet.

Afghanistan

Ledelsen i Forsvaret bruker nå mye tid på oppdragene i Afghanistan, og av gode grunner. Landet er og har vært de siste 2 årene vårt klart største satsningsområde. Vi har hatt styrker fra alle forsvarsgrener tilstede, både under Enduring Freedom operasjonen og i ISAF-styrken som nå er NATO ledet.

Afghanistan er et spennende land, med topografi, kultur, klima, religion og tradisjon fjernt fra det vi vanligvis kjenner. Det er enorme utfordringer i å stabilisere landet og for Karzai-regjeringen i å utvikle, kontrollere og styre landet. Landet er ett av verdens fattigste, det er stort og befolkningen har vært igjennom tunge år med store tap. Normale samfunnsstrukturer er til dels fraværende, mer dess lengre bort fra hovedstaden man kommer.

Det kreves mye fra vestlige land for å få dette samfunnet opp og frem, og bare noen av utfordringene kan løses med militære midler. Det militære bidrag er å holde motstanden

nede og for Natos del å bidra til stabilitet og sikkerhet rundt i landet sammen med regjeringens egne styrker og politi. Enduring Freedom operasjonen er amerikansk ledet og Norge har deltatt med forskjellige styrker, inkludert mineryddere, F-16 fly stasjonert i Kirgisistan og flere ganger med spesialstyrker. Regjeringen har bestemt at vi ikke fornyer deltagelsen og de siste spesialstyrkene returnerte for en uke siden etter avsluttet oppdrag.

Enduring Freedom er fortsatt en stor operasjon på rundt 20 000 mann og hovedhensikten med operasjonen er å hindre Taliban, Hecmatiar og Al Quaida styrker i å tilrive seg nok fotfeste til eventuelt å styrte regjeringen. Jeg kan ikke gå i detalj om spesialstyrkenes innsats. Men våre spesialstyrker holder en kvalitet som ikke ligger tilbake for noen andre, snarere tvert i mot. Med utgangspunkt i Bagram-basen har de deltatt i operasjoner langt unna og under særdeles krevende forhold både fysisk og psykisk. Jeg er stolt av å være operativ sjef for styrker med slike kvaliteter.

De siste 2 år har Norges hovedbidrag til Afghanistan vært ledelse og kompanistyrker til Battle Group 3 i Kabul. Vår oppgave har bestått av bypatuljering i en av de 3 sonene ISAF har inndelt byen i. Det er Frankrike og Tyskland som har hatt ansvar for de andre sonene. I tillegg har britene hatt en kompanistridsgruppe i byen. For et lite land som Norge har dette vært et godt synlig og prestisjefullt oppdrag som også har vært viktig for president Karzais evne til å stabilisere situasjonen i hovedstaden. Oppdraget har inkludert beskyttelse av nøkkelpersoner i en nødsituasjon og har ellers medført utstrakt kontakt med afghansk politi og i noe mindre grad mot Afghan National Army (ANA).

På en rekke felt har det vært en positiv utvikling i Afghanistan de siste 2 årene. Det har vært gjennomført både president- og parlamentsvalg med god velgeroppslutning og uten at valgene ble forstyrret av Taliban. Også regionale valgte representanter er på plass. Arbeidet med å bygge opp sikkerhetssektoren går fremover, selv om mye gjenstår før lovverk, domstoler, politi, fengselsvesen og landstyrker er etablert i hele landet. USA har tatt et særlig ansvar for ANA. Dette virker vellykket så langt, selv om målet er langt flere avdelinger enn de 20 000 mann som hittil er trent. Tyskland har hatt ansvaret for politistyrkene, her er reformbehovet stort og det gjenstår en del før målene er nådd.

Det er samtidig lett å se at det foregår mer økonomisk aktivitet i landet enn tidligere. Både hus- og veibygging er økende i mange deler av landet, og det koker og summer på markedene.

Men motstanden mot regimet fortsetter og smitteeffekten fra effekten av bomber i Irak er tydelig.

Mens FOHK registrerte 5 selvmordsbombere totalt i hele landet i 2004, var tallet 26 i 2005. I januar i år hadde vi 6 anslag. Dette kommer til dels i tillegg til bilbomber og vei- plasserte bomber og det nye er at det ikke lengre bare foregår i syd og øst i landet, men også i Kabul, i Mazar-e-Sharif og andre steder som før var roligere.

Norges nye militære oppgaver i Afghanistan er tett forankret i Natos strategi. Nato har ønsket å bidra til stabilitet, ikke bare i Kabul, men i hele landet. Konseptet med Provincial Reconstruction Team (PRT) og Forward Support baser ble introdusert for 2 år siden, først i nord. Siden er det ekspandert til Herat og andre steder i vest og fra sommeren i år vil det bli innført i sør, i Kandahar, Helmand og Oruzgan provinsene der Taliban står sterkere i befolkningen. Britiske, kanadiske og nederlandske styrker vil fra sommeren for Nato avløse USA i disse provinsene. Det er ingen grunn til å legge skjul på at Nato står overfor store utfordringer med denne utvidelsen, som senere skal følges opp med en ny utvidelse mot den siste gjenværende region, sørøst-Afghanistan.

Norge kunne valgt å blitt stående igjen i Kabul, for vi har fått meget gode tilbakemeldinger på hvordan vi har håndtert oppdraget. Tilstedeværelse i hovedstaden gir også en viss prestisje. Vi visste likevel at det ville komme en dag der afghanerne selv måtte ta over mer av ansvaret i hovedstaden, samtidig som Natos oppgaver står i kø i resten av landet.

Regjeringen bestemte derfor på vårparten i fjor at Norge skulle avløse britene som "lead-nation" i PRT Meymaneh i Faryab provinsen, nordvest i landet samt avløse britenes reaksjonsstyrke i Mazar. Denne løsningen er gunstig for Nato som får frigitt britene til andre oppgaver sør i landet. Norge overtok 1. september i fjor og har vært støttet av Finland, Latvia og Island. Det er rundt 50 nordmenn i Meymaneh, men vi vurderer en ytterligere styrking av garnisonen.

I det nordlige Afghanistan har Tyskland hovedansvaret for Nato som "Regional Area Coordinator". Norge og Tyskland bygger nå sammen en stor base på flyplassen 5-6 km utenfor sentrum av Mazar, en by med ca 300.000 innbyggere, og med den kjente krigsveteranen Atta som guvernør i Balkh-provinsen. Fra midten av mars vil Norge i Mazar ha avløst Storbritannias Quick Reaction Force - kompani (QRF). I tillegg vil vi ha norsk logistikkspersonell og et rolle 2 sykehus, til sammen ca 300 nordmenn, bare i Mazar.

På det tidspunktet regjeringen tok beslutningen om større satsing i nord var dette et av de roligste stedene i landet. Men nå har noe av volden spredt seg og også Mazar er mer utrygg. I fjor høst mistet først en brite livet, senere 2 svensker, etter anslag. Mazar er likevel fortsatt roligere enn Kabul der ISAF-styrkene har opplevd en rekke angrep.

Ved siden av basedrift og støttefunksjoner blir Norges viktigste bidrag under tysk ledelse å kunne rykke ut på kort varsel med reaksjonsstyrken i hele nord-regionen. En region som er 1300 km bred og med en dybde på 3-400km. Dette er et enormt område som i alt inkluderer 5 PRT, to tyske, en nederlandsk, en svensk og en norsk. Oppdraget kan bli vanskelig og de tyske helikopter ressursene som er viktige er foreløpig ikke i Mazar, men i byen Termez i nabolandet Uzbekistan.

Angrepet på den norske PRT i Meymaneh

Det var utrykkingsstyrken i Mazar som ennå altså er britisk ledet, men inkluderer en svensk tropp, som tirsdag 7 februar måtte forsterke garnisonen i Meymaneh da den ble angrepet. Det tok imidlertid tid i å få forsterkninger frem, så det var andre forhold som forhindret et umiddelbart nederlag.

Nato fikk raskt på vingene 2 nederlandske F-16 fly, og med norsk Forward Air Controller i leiren ble det mulig å presisjonsdirigere flyene.

F-16 er vanligvis ikke noe godt middel for å kontrollere folkemasser på bakken, men flyene hadde en viss effekt. Det gikk imidlertid så langt at vi måtte be om demonstrasjon av 20 mm kanon ild fra flyene for å avskrekke angriperne. Det sier noe om alvoret i situasjonen.

Afghansk politi gjorde også en viss innsats for å stoppe angrepet.

Viktigste forholdet var likevel motstanden fra selve garnisonen der våre folk etter hvert følte de slåss for sine liv mot brannbomber, håndgranater, kniver, maskingeværild og rakettkastere. Utfallet av angrepet er kjent, men dette er sannsynligvis det alvorligste Nato har opplevd siden de overtok ISAF. Og jeg er veldig stolt av den forsvarsjobben som ble gjort fra norsk og Nato personell i leiren.

Det er vanskelig å feste lit til at Muhammed-tegningene alene skulle forårsake et såpass forberedt angrep. Like sannsynlig er det nok at de kreftene som verken er tjent med Karzai-regjeringens innflytelse i området, eller Natos tilstedeværelse, benyttet muligheten som indignasjonen over tegningene ga, til å kjøre sin egen agenda. Det er også en mulighet for den norske PRT, som er den minste og i et utkantområde har blitt sett som et svakt ledd i Nato kjeden og dermed mulig og fjerne. Angrepet viser likevel hvordan hendelser her hjemme kan påvirke sikkerheten til norske styrker i utlandet.

På norsk og Nato-siden går vi nå igjennom hvordan PRT oppdraget kan videreføres ift stemninger blant befolkningen. Kjernen i PRT-konseptet er kontakt og samtaler med beslutningstakere og folk i hele regionen, blant annet for å fremme afghanske sentral myndigheters innflytelse. Vi er fra norsk side også opptatt av sikkerhet i området på noe lengre sikt. 2 afghanske kompanier fra garnisonen i Mazar forsterket garnisonen frem til fredag i forrige uke, men i øyeblikket er disse trukket tilbake.

Dette er ikke en full gjennomgang av norsk internasjonal innsats fra min side, men en beskrivelse av noe av det vi har jobbet med i det siste. Vi må forvente nye oppdrag andre steder og at situasjonen i Afghanistan blir vanskeligere. Det setter store krav til det personellet som reiser, til trening, utstyr, samband og logistikk.

Det kreves også et omfattende apparat hjemme for å holde styr på og understøtte utenlandsoppdragene og det krever en operativ ledelse, selv når Nato har operativ kontroll som følger med og som kan formidle informasjon videre til Forsvarssjef og politisk ledelse.

Vi gjenoppdaget også under Meymaneh angrepet at det som kalles "fog of war" fortsatt er et virkelignært begrep. Deler av sambandet brøt sammen og det vi fikk igjennom var ofte motstridende, uklart og noen ganger helt feil. Mer erfarne offiserer enn meg sier at slik er det i krig. Forholdet til media krever også mye oppmerksomhet, men jeg følte Forsvaret kom bra ut av denne siste episoden. Vi må også ta inn over oss at sirkelen politisk ansvar, media og militære operasjoner er tett når det gjelder norske styrker i kamp, og at nøyaktighetskravene til tidsriktig informasjon er høye.

Veien videre

I øyeblikket har vi rundt 500 personer ute internasjonalt, om lag 400 av dem i Afghanistan, inklusiv 80 personer tilknyttet F-16 detasjementet i Kabul. Dette er historisk lave tall ift den tiden vi stod i Libanon og med større styrker på Balkan. Forsvaret blir mindre, men det er ikke hovedårsaken til reduksjonen. Viktigere er at de fleste ute nå er ansatt i Forsvaret, mens vi tidligere rekrutterte mye folk utenfra på kortere kontrakter. Det har også vært en trend bort fra store personellintensive avdelinger til mindre, mer spesialiserte bidrag.

Det vil nok være mulig å ha flere ute hvis større ressurser ble satt inn, hvis bidragene roterte mer mellom forsvarsgrenene og hvis vi er kreative med rekruttering, men større innsats er neppe et mål i seg selv. Samtidig er personell på bakken, dvs landstyrker i øyeblikket mest etterspurt. For noen avdelinger og enkeltpersoner er allerede dagens norske innsats begynt å bli en belastning for familiene pga hyppige oppdrag og mange Tordenskjolds soldater. Dette er en sak vi følger nøye med på.

Norge har også meldt inn styrker både til Nato Response Force og en svensk ledet EU Battle Group. Hvis noen av disse styrkene blir aktivisert på toppen av de stående oppdrag vil antall soldater i internasjonal tjeneste fort kunne stige betydelig igjen. Vår evne til å stille styrker er ganske god, men vi har begrenset evne til å vedlikeholde bidrag over lang tid.

Vi får mye igjen for utenlandsoppdragene både faglig og på andre måter, men det kan variere fra oppdrag til oppdrag hvor mye direkte stridserfaring vi får ut av det. Noe av det mest krevende vi trener på her hjemme er å operere i større forband, i alle forsvarsgrener, sammen og med allierte. Slike høyintensitet fellesoperasjoner er for alle styrker det mest krevende og når de i tillegg foregår i eget land og klima, gir de stor uttelling på bunnlinjen mht å skape operativitet og stridsevne. Mange av våre internasjonale oppdrag gir glimrende trening i enkeltmannsferdigheter og ledelse, til lag og tropp og gjerne for spesialstyrker, mineryddere eller ingeniører. Men de erstatter ikke behovet for å trene hjemme, trene krigsoppgaver, øve med andre, og fra tid til annen å deployere som komplett avdeling, som for eksempel for Telemark bataljon. Fra operativ side, og jeg tror det gjelder operasjoner i alle forsvarsgrener, er det viktig å understreke dette.

Avslutning

Forsvaret har vært gjennom mange endringer de siste år. Disse har vært nødvendige for å tilpasse oss til den situasjonen vi har i dag. Nye kapasiteter er på vei inn i alle forsvarsgrener og operativ side er prioritert. Vår operative evne er svakt økende akkurat nå. Forsvaret vil likevel få store problemer med å opprettholde dagens kapasiteter og operative nivå med fortsatt synkende budsjetter.

Det er ikke noen motsetning mellom et forsvar som deltar ute og et som øver og kan brukes hjemme. Våre utenlandsoperasjoner er blitt mer risikofulle og krevende, og for styrkene i Afghanistan har vi til tider krigslignende tilstander.

Takk for oppmerksomheten